

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 Vtrum voluntas, si est eorum quæ sunt ad finem, vno actu moueatur in finem, & ea quę sunt ad finem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

propter finem. Infirmus enim non eligit potionem amarant nisi sub ratione facti: & eodem modo vult eandem, in quantum fini rationem sapit.

Ad horum euidenriam facti, qd sicut quantum ad propofitum spectat, principia dupliciter se habent ad conclusionem. secundum habitum dicitur significatam per ly propter, & significatam p ly in: nam propter principia sciuntur de conclusionibus in demonstratione, & in conclusionibus euidenter solent relictis, ac videntur principia. & primum quidem consistit in actu scientie, secundum uerum in actu intellectus, qui est habitus principiorum: sic proportionabiliter finis dicitur principia, sicut dicitur prae dicitas duas habitudines se habet ad id, quod est ad finem. Est enim propter quem appetitur quod est ad finem: & appetitur in ipso qd est ad finem. Et primum quidem, scilicet appetere qd est ad finem propter finem, ad electionem spectat: secundum uero, scilicet appetere in eo quod est ad finem, ipsum finem, ad uolitionem pertinet. Vnde appetere medicina p fanitatem, electionis est: appetere autem i oblatam medicinae sanitatis simplicis uolitionis est. Accidit autem hic actus uolitionis, quando in eo quod est ad finem, clare re lucens desideratus finis offertur. Et ex eo patet responsio ad dubia. Nam ad primum dicitur qd recte negatur a uolitione, qd fit circa ea quae sunt ad finem: quia non feruntur in ea eo modo quo sunt ad finem, sed simpliciter ut est dictum. Vnde propositio illa maior. Actus qd feruntur secundum omnem rationem & c. egit additione. l. & omni modo, quo sunt appetibilia: & tunc falsa est minor. Ad 2m uero iam inchoate patet responsio. Amplius autem patet, cum de electione tractabitur.

git ad terminum: sed ea quae sunt ad finem, sunt quaedam media quae peruenit ad finem, sicut ad terminum. Ergo si uoluntas est finis, ipsa est eorum quae sunt ad finem.

RESPON. Dicendum, qd uoluntas quandoq; dicitur ipsa potentia, qua uolumus: quandoq; aut ipse uoluntatis actus. Si ergo loquamur de uoluntate s m qd no minat potentiam, sic se extendit & ad finem, & ad ea quae sunt ad finem. Ad ea. n. se extendit vnaquaq; potentia, in quibus inueniri potest quocunq; modo ratio sui obiecti: sicut uisus se extendit ad oia, quaecunq; participat quocunq; modo color. Rō autem boni, quod est obiectum potentie uoluntatis, inuenitur nō solum in fine, sed et in his quae sunt ad finem. Si autem loquamur de uoluntate s m qd nominat proprie actum, sic proprie loquendo est finis tū. Omnis. n. actus denominatur a potentia, nominat simplicem actum illius potentiae: sicut intelligere nominat simplicem actum intellectus. Simplex autem actus potentiae est in id, quod est s m se obiectum potentiae: id autem quod est pp se bonum & uoluntatum, est finis: unde uoluntas proprie est ipsius finis. Ea uero quae sunt ad finem, non sunt bona, uel uoluntata pp se ipsa, sed ex ordine ad finem: unde uoluntas in ea nō fertur, nisi quatenus fertur in finem. Vnde hoc ipsum quod in eis uult, est finis: sicut & intelligere proprie est eorum, quae s m se cognoscuntur. I. principiorum. Eorum autem quae cognoscuntur per principia, non dicitur esse intelligentia, nisi in quantum in eis ipsa principia considerantur. Sic enim se habet finis in appetibilibus, sicut se habet principium in intelligibilibus, ut dicitur in 7. * Ethic.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd Philosophus loquitur de uoluntate, s m quod proprie nominat simplicem actum uoluntatis, nō autem s m quod nominat potentiam.

AD SECUNDUM dicendum qd ea quae sunt diuersa genere ex aequo se habentia, ordinantur diuersa potentiae: sicut sonus & color sunt diuersa genera sensibilia, ad quae ordinantur auditus & uisus. Sed utile & honestum non ex aequo se habent, sed sicut quod est s m se, & s m alterum: huiusmodi autem semper referuntur ad eandem potentiam, sicut per potentiam uisum sentitur & color, & lux, per quam color uidetur.

AD TERTIUM dicendum, quod nō quicquid diuersificat habitum, diuersificat potentiam. Habitus enim sunt quaedam determinatio-

nes potentiarum ad aliquos speciales actus: & tū quaelibet ars operatiua considerat, & finem, & id quod est ad finem. Nam ars gubernatoris considerat quidem finem, ut quod operatur: id autem quod est ad finem, ut quod imperat. Econtra uero, nauificatiua, considerat id quod est ad finem, ut quod operatur: id uero quod est finis, ut ad quod, ordinat id quod operat. Et iterum in unaquaq; arte operatiua, est & aliquis finis proprius, & aliquid quod est ad finem, quod proprie ad illam artē pertinet.

ARTICVLVS III.

Utrum uoluntas eodem actu moueatur in finem, & in id quod est ad finem.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur qd eodem actu uoluntas feratur in finem, & in id quod est ad finem: quia s m * Philosophum. Vbi est unum pp alterum, ibi est unum tū: sed uoluntas nō uult id quod est ad finem, nisi pp finem. ergo eodem actu mouetur in utrumque.

¶ 2 Præ. Finis est ratio uolendi ea quae sunt ad finem, sicut lumen est ratio uisionis colorum: sed eodē actu uidetur lumen, & color. ergo idē est motus uoluntatis, quo uult finem, & ea quae sunt ad finem.

¶ 3 Præ. Idē numero motus naturalis est, qui per media tendit ad ultimum: sed ea quae sunt ad finem, comparantur ad finem, sicut media ad ultimum. ergo idē motus uoluntatis est, quo uoluntas fertur in finem, & in ea quae sunt ad finem.

SED CONTRA. Actus diuersificant s m obiecta: sed diuersae spēs boni sunt finis, & id quod est ad finem, quod dicitur utile. ergo non eodē actu uoluntas fertur in utrumque.

RESPON. Dicendum, qd cum finis sit s m se uolitus: id autem quod est ad finem, in quantum h m oī, non sit uoluntatum nisi pp finem, manifestum est, qd uoluntas potest ferri in finem, in quantum h m oī, sine hoc, qd feratur in ea quae sunt ad finem: sed in ea quae sunt ad finem, in quantum h m oī, nō potest ferri, nisi feratur in ipsum finem. Sic ergo uoluntas in ipsum finem dupliciter fertur. s. vno modo absolute s m se: alio modo, sicut in ratione uolendi ea, quae sunt ad finem. Manifestum est ergo, qd unus & idē motus uoluntatis est, quo fertur in finem, s m qd est ratio uolendi ea, quae sunt ad finem, & in ipsa quae sunt ad finem.

Sed alius actus est, quo fertur in ipsum finem absolute, & quāq; præ-

Super Quaestione octaua. Articulum tertium.

Circa titulum tertii articuli eiusdem 8. q. dubium occurrit, An. si quærat hic de ipsa uolitione aut universaliter de actu uoluntatis. Si de uoluntate sola, uana est qd. Nam in præcedenti articulo, determinauit author, qd uolito est finis tantum. Si enim uolito non est eorum quae sunt ad finem, frustra quaritur de ipsa, an sit uia, uel plures respectu eorum quae sunt ad finem, & in finem. Si de omni actu uoluntatis, extra limites ppositi est, qd hoc de uolitione qd est, & hoc quaestio articulus huius quaestiois esse debet.

Ad hoc breuiter dicitur dupliciter. Primum, qd uolito & habet rationem uolitionis, & habet rationem motus uoluntatis in finem. Et licet in quantum uolito est, exclusi sit ab his que sunt ad finem: in quantum tamen est motus uoluntatis in finem, nō excluditur ab his que sunt ad finem: & propterea quaestio est hic, Utrum motus uoluntatis in finem, & in id quod est ad finem, sit unus numero, uel non. Et licet esse motum uoluntatis in finem, sit commune uolitioni, & pluribus aliis actibus uoluntatis, quia tamen uolito est primus motus uoluntatis in finem, idcirco quaestio de eodē, uel diuersa in motu uoluntatis in finem, ad quaestione de primo motu spectat. Secundo (& quasi in idem redit) dicitur, qd quia praesens articulus nō est de aliquo uno actu, sed de unitate, uel pluralitate actuum respectu horum obiectorum. s. finis, & eius quod est ad finem, merito locutus est in qōne de primo actu, cuius propriū obiectum est finis, & potentiam primo dicit ad finem.

Circa doctrinā huius tertii articuli, pro quanto dicitur, qd quā uoluntas mouetur in id quod est ad finem, inquan-

in quantum huiusmodi, mouetur quoque necessario eodem motu in finem, occurrat dubium ex Gregor. de Arimino in primo sententiarum, dist. 1. q. 1. art. 2. Ex triplici siquidem capite arguit, & dicit oppositum. Primum ex eo, quod uoluntatis finis est causa uolitionis eius quod est ad finem. Idem enim non est causa sui ipsius. Et confirmatur: quia cum dicitur, quod uolo medicinam propter sanitatem, designatur quod uolo medicinam propter uoluntatem sanitatem. Et confirmatur: quia si concluditur nota est propter principia, ita id quod est ad finem, est uoluntatis propter finem: sed ibi notitia est causa notitiae ut patet. Poster. ergo haec uoluntatis fit a uolitione. Secundo, ducendo ad inconueniens: quia sequeretur, quod appetens propter finem, semper actu appeteret finem: quod patet esse falsum, tum quando sunt multi fines subordinati, de quibus actualiter appetens non cogitat: tum, quando actualis de fine cogitatio definit, ut in orante Deum in principio in ipsum motu, deinde continuante oratione abique actuali cogitatione de Deo. Tertio ducendo quoque ad inconueniens, quia sequeretur, quod idem actus uoluntatis esset simul uoluntatis & uolitionis. ut patet cum quis odit peccatum pro Deo. Si enim est unus actus, erit simul uelle Deum ut finem, & nolle peccatum, ut repugnans fini.

D. 745

dit tempore. Sicut cum aliquis primo uult sanitatem, & postea deliberans quo modo possit sanari, uult conducere medicum ut sanetur: sic est & circa intellectum accidit. Nam primo aliquis intelligit ipsa principia in se: postmodum autem intelligit ea in ipsis conclusionibus. secundum quod assentit conclusionibus propter principia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit secundum quod uoluntas fertur in finem, ut est ratio uolendi ea quae sunt ad finem. AD SECVNDVM dicendum, quod quandoque uidetur color, eodem actu uel lumen: propter quod uideri lumen sine hoc, quod uideatur color. Et similiter, quicumque quis uult ea quae sunt ad finem, uult eodem actu finem: non tamen conuerso.

AD TERTIVM dicendum, quod in executione operis, ea quae sunt ad finem, habent se ut media & finis ut terminus. Unde sicut motus naturalis interdum sistit in medio, & non pertingit ad terminum: ita quandoque operatur aliquis id quod est ad finem, & tamen non consequitur finem: sed in uolendo est conuerso. nam uoluntas pro

bitualiter, quod conuenit dormienti, & peccanti uenialiter. Et sic unico actu numero uoluntas fertur in propter finem, & in ipsum finem: & sic saluatur identitatis numerus motus, & distinctio causarum quodammodo, dum unus est actus numerositate subiecti & plures numerositate forma. Et ex his facile respondetur ad obiecta.

Ad primum quidem dicitur, quod finis, & id quod est ad finem, ut uolita, dupliciter se habet. Primo formaliter, & formaliter secundum se: & sic diuersis uolitionibus amatur, & una est causa alterius. Secundo, ut unum uirtuiter clauditur in alio: & sic unica uolitione subiecto amatur: & eodem modo dicitur ad confirmationes. Est enim hoc uoluntatis propter illud uoluntatis, uirtuiter participatum in hoc. Et conclusio nota, propter principia uirtuiter participata in conclusionem. Sic enim ad minus occurrit, ut ratio uideatur conclusionem, & similiter ut ratio amandi, quod est ad finem. Dico autem ad minus, quia nihil prohibet etiam actualiter unico actu tendere in eleemosynam pro Deum, in illa uel materia, in hoc ut forma: sicut unica uisio corporalis tendit in colorem & lumen. Ea namque quae sunt ad finem, comparantur ad finem, ut materia ad formam, ut patet ex supradictis in q. 5. Et scito, quod in huiusmodi, quae unico actu ad utrunque terminantur, propter non dicitur causa uolitionis, sed uoluntatis: dicitur enim causam, quare illud materiale terminat actum uolendi, & non dicitur aliam uolitionem causantem illam, nisi uirtuiter, & simile est in intellectu. Ad finem quoque patet, quid dicitur, quod si semper appetens quod est ad finem, appetit finem non habitualiter, sed actualiter, ut extendit se ad actualiter & uirtuiter. Est enim uirtuiter ut aliquo infra latitudinem actualis usus: alioquin nunquam impleteret illud preceptum. Oia in gloria Dei facite &c. Facere enim actualiter, operari importat. Ad tertium dicitur, quod nolle in hoc differat a non uelle, quod hoc est negatio actus, illud uero est actus negatiuus, uelle non. Ois autem actus negatiuus appetitus claudit in se uirtuiter, seu participative, actum posituum sui principium & radicem. Odis enim fugam, & tristitiam, amorem claudit in se oppositum, ut de se patet. Unde nullum inconueniens est, unum actum numero, numerositate subiecti, esse uelle, & nolle, respectu diuersorum. Odium enim peccati pro Deum, est & actus charitatis respectu Dei, & resursum respectu peccati. At si quis dixerit, quod aduersarij haec oia concederent: sed ipsi impugnant quoad actum uolitionem utriusque &c. dicitur eis, quod discant scribere, cum impugnant opiniones, & cognoscant se errare: quia non distincterunt nisi actualiter & habitualiter, omittentes uirtuiter, & non uidentes, quod actu fertur in aliquid, qui actu facit uirtuiter in illud. Et haec sunt hic dicta pro luce motus uoluntatis in eo, quod ad finem propter finem: quamuis magis forte spectent ad q. 12. art. 4. ubi de intentione disputatur.

QVAESTIO IX.

De motu uoluntatis, in sex articulos diuisa.

HINDE considerandum est de motu uoluntatis.

Et circa hoc queruntur sex. Primum, Vtrum uoluntas moueatur ab intellectu.

AD PRIMUM dicendum, quod materia ad formam, ut patet ex supradictis in q. 5. Et scito, quod in huiusmodi, quae unico actu ad utrunque terminantur, propter non dicitur causa uolitionis, sed uoluntatis: dicitur enim causam, quare illud materiale terminat actum uolendi, & non dicitur aliam uolitionem causantem illam, nisi uirtuiter, & simile est in intellectu. Ad finem quoque patet, quid dicitur, quod si semper appetens quod est ad finem, appetit finem non habitualiter, sed actualiter, ut extendit se ad actualiter & uirtuiter. Est enim uirtuiter ut aliquo infra latitudinem actualis usus: alioquin nunquam impleteret illud preceptum. Oia in gloria Dei facite &c. Facere enim actualiter, operari importat. Ad tertium dicitur, quod nolle in hoc differat a non uelle, quod hoc est negatio actus, illud uero est actus negatiuus, uelle non. Ois autem actus negatiuus appetitus claudit in se uirtuiter, seu participative, actum posituum sui principium & radicem. Odis enim fugam, & tristitiam, amorem claudit in se oppositum, ut de se patet. Unde nullum inconueniens est, unum actum numero, numerositate subiecti, esse uelle, & nolle, respectu diuersorum. Odium enim peccati pro Deum, est & actus charitatis respectu Dei, & resursum respectu peccati. At si quis dixerit, quod aduersarij haec oia concederent: sed ipsi impugnant quoad actum uolitionem utriusque &c. dicitur eis, quod discant scribere, cum impugnant opiniones, & cognoscant se errare: quia non distincterunt nisi actualiter & habitualiter, omittentes uirtuiter, & non uidentes, quod actu fertur in aliquid, qui actu facit uirtuiter in illud. Et haec sunt hic dicta pro luce motus uoluntatis in eo, quod ad finem propter finem: quamuis magis forte spectent ad q. 12. art. 4. ubi de intentione disputatur.

Super Questionem nonam.

Circa titulum nonae questionis, aduerte Nouitiae, quod quia idem est actus potentiae, & id in quod potentia reducitur a suo motu, cum mouere nihil aliud sit, quam reducere de potentia ad actum: ideo ad praesentem tractatum de actibus uoluntatis, spectat differere de motu uoluntatis, id est, potentiae uoluntatis: hoc enim nihil aliud est, quam differere de causa actus ipsius uoluntatis. Rursus, quia nunc tractatur de primo actu uoluntatis, scilicet de uolitione: ideo nunc inuestiganda est causa actum uoluntatis, quod fit querendo, a quo potentia uoluntatis moueatur, id est, reducatur ad actum.

Super

Ad horum euentia, scito primum, quod finis, & id quod est ad finem, & similiter conclusio & principium, dupliciter accipi possunt. Primum secundum se, & sic non sunt ad praesens propositum: nihil enim refert ad propositum, an inter se habeant, ut causa & causatum, an conuerso. Alio ergo modo sumuntur ut uolita, uel cognita a nobis. Et sic de eis est praesens sermo: & ueritur in dubiis, an cum uoluntatis est aliquid pro alio ut finem, eadem numero uoluntatis sit circa utrumque: an sint duae simul uolitiones, quarum una est ratio alterius. Et simile est cum cognoscitur conclusio pro principia, an sint duae cognitiones, quarum una est causa alterius, an una circa utrumque. Scito secundo, quod iudicium de hac questione oino contrarium profert ab his, qui haec considerant pro modum rerum naturalium, alij consentientes esse oino unum motum, alijs oino distinctos. Qui enim examinant rem hanc pro modum naturalium causarum examinant, & uident quod conclusio non aliter cognoscitur pro principium, nisi quia cognoscitur pro principium cognitum. Ois enim doctrina & disciplina, ex praesistente sit cognitione: & similiter quod id, quod est ad finem, non amatur: aliter pro finem, nisi quia amatur pro finem uoluntatis: concludunt, attendente distinctione causa & causati. oimoda eorum distinctione. Dicit autem Thomas media uia incesit, & posuit, motum uoluntatis in eo, quod est ad finem pro finem, esse unum quidem numero, pluralitatem uero formalem in eo. uidit enim, quod anima nostra tripliciter se habet ad obiecta. scilicet habitualiter, actualiter, & uirtuiter. Et quod inter motum uoluntatis in aliquid habitualiter & actualiter, motus est motus uoluntatis in illud uirtuiter: & simile est in intellectu. Cum enim habens charitatem, peccat uenialiter, habitualiter quidem diligit Deum, sed non actualiter, ut patet, nec uirtuiter: quia peccatum non est dirigibile in Deum. Cum autem habens charitatem ambulat, uel predicat, & quicquid aliud non mali facit, quis de Deo non cogitet actualiter, actus tamen ille non solum talis uirtutis est, sed charitatis: & uoluntas tunc uirtuiter fertur in Deum, & non solum ha-